

Motion till riksdagen

1988/89: Ub817

av Bengt Westerberg m. fl. (fp)

Skolan

I Inledning och sammanfattning

Genom förslaget om besparingar i grundskolan har regeringen sett till att resursfrågorna återigen dominerar skoldebatten. Det är beklagligt, för den svenska skolans största problem är inte resursbristen, även om den på sina håll kan vara besvärlig nog. De båda största problemen är av helt annat slag.

Det första har att göra med regelsystemet som styr verksamheten. Det andra handlar om att lärarna och övriga som är verksamma i skolan känner bristande förtroende och uppskattning från det omgivande samhällets sida. Den svenska skolan kan bli mycket bättre om dessa grundläggande problem angrips.

Vi vill peka på följande problem eller "systemfel":

- Skolan har blivit för byråkratiserad. Utgifterna för administration har ökat medan utgifterna för undervisning har stagnerat eller sjunkit. Beslut fattas på fel nivå. Om besluten fick fattas närmare eleverna skulle besluten inte bara bli bättre utan också kräva mindre byråkrati. Ett sådant mer decentraliserat system kräver ett nytt statsbidragssystem.
- Betygssystemet är orimligt.
- Klasserna är onödigt stora genom att resurserna delvis satsas fel. Antalet lärare i grundskolan per 100 elever är högre än någonsin, nästan nio. Att många klasser ändå har 30 elever visar att uppdelningen av statsbidraget i en basresurs och en förstärkningsresurs, där den senare inte får användas till att minska klasstorlekarna, är olycklig. För att stimulera skolorna att göra mindre klasser säger folkpartiet dels nej till den föreslagna besparingen på 167 milj. – om den fortfarande gäller –, dels yrkar vi även i år på en viss ökning av statsbidraget till lärarlöner, dels föreslår vi ett upphävande av det nämnda förbudet.
- Elevernas individuella önskemål tillmäts för liten betydelse. Eleverna bör där det finns mer än en skola få möjlighet att välja och även få större möjligheter att välja studieinriktning på högstadiet.
- Nyckelmedarbetarna framför andra, lärarna, tycker sig se flera tecken på att det omgivande samhället inte känner uppskattning och förtroende för deras insatser. De pekar på sjunkande reallöner, otillräckliga fort- och vidareutbildningsmöjligheter, oklara mål, växande krav, underförstådd kritik från regeringen i kravet på reglerad arbetstid etc. Cirkusen

kring lönetaket, löftet om 100 milj. kr till fasta lärarvikarier och det återtagna löftet om fasta vikarier som "straff" för protesterna mot lönetaket, har inte gjort saken bättre.

- Enskilda skolor behandlas ogeneröst, vilket är olyckligt därför att de ofta kan bidra till en behövlig idéutveckling och pedagogisk förnyelse.
- Yrkesutbildningsfrågorna hamnar hela tiden i skuggan av de teoretiska utbildningarna. Det pågående ÖGY-försöket har delvis havererat för att regeringen inte försäkrat sig om att arbetsmarknadens parter accepterade uppläggningsplanen innan utbildningen startade. Det förslag om permanentad ingenjörsutbildning på mellannivå som för ett år sedan utlovades till årets budgetproposition saknas, och någon särproposition är inte aviserad i regeringens propositionsförteckning. Det senare är särskilt anmärkningsvärt eftersom finansministern i sin finansplan uttryckligen nämner behovet av fler ingenjörer.

Även en passiv politik kan vara utmanande. Det är just så regeringens skolpolitik uppfattats. Nya idéer lyser med sin frånvaro. Den enda stora nyheten i årets budget var besparingen på 167 milj. kr på grundskolans lärarlöner. Det är inget att förvåna sig över att Sveriges lärare känner det som ett slag i ansiktet. Den kraftiga minskningen av antalet sökande till lärarutbildningarna, de många avhoppet från läraryrket och svårigheterna att rekrytera vikarier är illavarslande kristecken. Regeringens skolpolitik är utmanande i sin brist på initiativ och psykologiskt handlag med personalen.

I motionen dras riktlinjerna för en ny, liberal utbildningspolitik upp:

- En längre gående decentralisering än den socialdemokraterna, centern och vpk hittills velat medverka till. Nej till ytterligare byråkratisering, t. ex. den som förslaget om kommunala skolplaner skulle innebära.
- Rätt för elever och föräldrar att välja skola, bl. a. med hjälp av ett bidragssystem byggt på elevpengsprincipen.
- Lokalt beslutsfattande och lokal profilering.
- Satsning på lärarna, inte minst genom bättre möjligheter till vidareutbildning. I motionen yrkas ett påslag på 30 milj. kr för detta ändamål.
- Skolstart för de flesta barn vid sex års ålder.
- Ett nytt betygssystem.
- Rättvis behandling av friskolor.
- Förlängning av grundskolan till tio år och prioritering av basfärdighetsträning.
- Mindre klasser genom högre anslag, annorlunda användning av den s. k. förstärkningsresursen och utnyttjande av det faktum att elevkullarna just nu sjunker (det sistnämnda innebär framför allt att utökningen av antalet klasser sällan medför krav på nya lokaler). Statsbidraget till bas- och förstärkningsresursen föreslås höjt med 70 milj. kr om förslaget om löneram dras tillbaka. Om det inte skulle dras tillbaka finns i motionen ett yrkande om en ökning av anslaget med 237 milj. kr.
- Högre undervisningskvalitet under de lektioner då ordinarie lärare måste vara borta p. g. a. sjukdom eller andra skäl genom införande av statsbidrag till fasta läkarvikarier. 100 milj. kr anvisas till detta ändamål.

2.1 Den svenska skolan i internationellt perspektiv

Det finns all anledning att, som regeringen gör i utbildningsdepartementets del av budgetpropositionen, sätta in den svenska skolan i ett internationellt perspektiv. Folkpartiets slutsatser av en sådan utblick är emellertid delvis annorlunda än regeringens. Den svenska skolan är inte så bra som den skulle kunna vara med tanke på sina goda förutsättningar – större resurser per elev än något annat skolsystem i världen och snart 150 års erfarenhet av sin huvuduppgift, att lära svenska barn från skilda sociala miljöer att läsa, skriva och räkna.

Kvalitet definieras i relation till priset. Eftersom priset för den svenska skolan är högre än det pris andra länder betalar för sina skolsystem, borde alltså kvaliteten på den svenska skolan vara högre. En sådan högre kvalitet går, med få undantag, inte att få belagd vid internationella jämförelser.

Vi hävdar att den svenska ungdomsskolan tappar i konkurrenskraft gentemot skolsystemen i flera andra länder. Detta kan bl. a. bli förödande för Sveriges möjligheter att spela en viktig och positiv roll i ett mer integrerat Europa.

I många länder pågår nu ett intensivt utvecklingsarbete för att vitalisera ungdomsskolan. Det sker i medvetande om den stora betydelse som kunskap, inte minst den breda medborgarkompetensen, kommer att ha som konkurrensmedel i framtidens värld.

Det är som regeringen konstaterar i budgetpropositionen så att den svenska utbildningsdebatten präglas av strömningar ute i världen, främst Västeuropa och USA. Denna internationella påverkan finns också i det skolprogram folkpartiets landsmöte antog hösten 1987. Programmet ligger mitt i en internationell pedagogisk huvudfåra. Det har inspirerats av nytänkande och experiment i en rad andra länder. Det finns också mycket i svensk skoltradition som vi har orsak att både slå vakt om och informera världen om. Men vi har all anledning att noga följa vad som händer i skolpolitiken ute i världen.

I USA spelade utbildningsfrågorna en roll i kampanjen inför presidentvalet, och intressanta försök pågår, bl. a. med s. k. magnet-schools. I Storbritannien har en ny skolpolitik lanserats med mer av valfrihet (budgetpropositionens ord om den engelska reformen ger knappast en riktig bild av den). I Sovjet har skolpliktsåldern sänkts till sex år. Men också i flera andra länder sker förändringar värda att intressera sig för och följa utvecklingen av. Nyckelbegrepp är ofta individualisering, valfrihet, lokalt självstyre, profilerings, konkurrens, ledarskap, satsning på lärarna och föräldramedverkan.

Sverige hotar komma på efterkälken i denna utveckling. Vi har med all rätt rönt smickrande internationell uppmärksamhet för vår jämna utbildningsstandard. Men problemen finns där och om vi inte bemödar oss om att hela tiden stimulera förnyelse hotar denna jämna standard att bli en standard på för låg nivå.

2.2 Valhant utbildningspolitik

Regeringen tycks förlamad i skolpolitiken. Uppgifter som läckt ut från regeringskansliet tyder på stora åsiktsskillnader mellan utbildningsdepartementet och finansdepartementet. Anmärkningsvärt är att det i regeringens propositionsförteckning inte aviseras en enda proposition på hela utbildningsområdet, inte heller det länge väntade förslaget om nytt statsbidragssystem för grundskolan. Genomförandet av den nya yrkesutbildningen i gymnasieskolan (ÖGY-försöket) är också mycket illa skött.

Regeringen är vidare valhant i sina relationer till skolans personal. De, och vi syftar här i första hand på lärarna, har under lång tid känt sig styvmoderligt behandlade av arbetsgivaren. Det gäller reallöneutvecklingen, möjligheter till fort- och vidareutbildning, grad av förtroende för lärarkårens pedagogiska kompetens etc. På toppen av allt detta kommer nu förslaget att spara 167 milj på anslaget till lärare i grundskolan. Agerandet för närmast tankarna till en elefant i en porslinsbutik. Det är svårt att fundera ut något förslag som skulle få Sveriges lärare mindre motiverade för sin viktiga uppgift än att de skall få större klasser därför att de fått för höga löner.

Socialdemokratisk skolpolitik har, sedan flumskolan som ideologi övergivits, präglats av vilsenhet. Den märks på många områden: betygen, synen på allmän och särskild kurs, frågan om skolstartsålder och inte minst de nu mycket aktuella frågorna om valfrihet och profilering.

2.3 Folkskolan 150 år

1992 fyller den svenska folkskolan och därmed också den svenska grundskolan 150 år. Det är ett jubileum att fira. Folkskolereformen, framdriven av de liberala i ständsriksdagen, lade grunden till den svenska demokratin och bidrog starkt till den välfärdsutveckling som ägt rum i vårt land. Vi föreslår att regeringen får i uppdrag att genomföra vissa jubileumsaktiviteter för att celebrera denna viktiga milstolpe i svensk utbildningshistoria.

Jubileet och jubileumsförberedelserna blir särskilt viktiga om de bidrar till att förlänga och fördjupa perspektivet i utbildningspolitiken. Den tilltro till kunskapens och folkbildningens kraft som präglade folkskolereformen behövs också i utbildningsdebatten inför 2000-talet, men nu står vi inför uppgiften att utforma skolan utifrån nya krav och nya förutsättningar.

Denna motion bygger på den liberala reformtraditionen på utbildningsområdet. Kunskap befriar människor. Alla, oavsett ekonomisk ställning, bostadsort eller begåvning måste i ett rikt land som vårt ha rätt till utbildning, anpassad till vars och ens förutsättningar och av bästa möjliga kvalitet. På tröskeln till kunskapssamhället är det en större uppgift än någonsin.

De förändringar vi föreslår innebär framför allt att öppna möjligheter. Den svenska skolan har haft mer än nog av förändringar som tryckts på uppifrån. Det förändringsarbete som vi nu anser vara angeläget måste ta sin utgångspunkt i de idéer och den kreativitet som finns hos de verksam-

ma i skolan. Att förändra skolan tar tid. Men om vi börjar nu borde det vara möjligt att till folkskolans 150-årsjubileum 1992 ha lagt grunden till ett nytt skolsystem som är bättre rustat att möta det nya seklets krav.

Mot. 1988/89
Ub817

2.4 Kunskap allt viktigare

Kunskap har alltid varit viktigt – för individer och för samhällen. Men i vår tid ser vi hur kunskap i ordets vidaste mening håller på att bli den helt avgörande produktions- och konkurrensfaktorn på bekostnad av råvaror och kapital. Allt tyder på att den utvecklingen kommer att fortsätta. I "informationssamhället" blir satsning på kunskap – alltifrån spaning efter ny kunskap i spjutspetsforskningen till spridning av viktig och etablerad kunskap till alla – en tvingande nödvändighet för varje nation som vill bevara och utveckla sin välfärd. För individerna blir kunskap ett allt viktigare medel att förverkliga sina drömmar och livsmål.

Det är därför morgondagens svenska skola måste bli så mycket bättre än dagens. Man kan och bör diskutera hur bra dagens svenska skola är. Det går att hitta argument både för påståendet att den svenska skolan har lyckats bra och att den lyckats dåligt. Det som är uppenbart för oss är att den skola vi nu planerar för, säg sekelskiftets skola, måste vara avsevärt mycket bättre än vår nuvarande, helt enkelt därför att kraven på skolan kommer att vara så mycket större då. Då har vi definitivt inte råd med en skola som dödar nyfikenhet eller inte tar till vara allas kreativitet. Då måste vi helt enkelt ha en skola som *tar till vara och vidareutvecklar varje ung människas inneboende förmåga*. Så enkelt kan ett så svårt uppdrag beskrivas.

2.5 Hur bra eller dålig är den svenska skolan?

Det förekommer en rätt omfattande kritik mot den svenska skolan. Det är emellertid utomordentligt svårt att ge meningsfullt svar på frågan om den svenska skolan är bra eller dålig. Vilket svar man ger är dels beroende av vilken del av den svenska skolan man bedömer, dels vad man jämför med. De utvärderingar av skolan som görs ger inte något stöd för påståendet att den svenska skolan generellt sett skulle ha blivit sämre.

Vi tycker det finns anledning att framhålla att de allra flesta svenska lärare utför ett mycket bra arbete. Tack vare deras skickliga insatser har skolan fortsatt att fungera hyggligt, trots en del attentatsförsök från alltför ivriga skolreformatörer.

Hur bra den svenska skolan skulle kunna vara vet vi inte, för det är bara den SÖ-styrda skolmodellen som fått prövas. Vår inställning är, som sagt, att det är meningslöst att inta någon generell ståndpunkt i frågan om den svenska skolan är bra eller dålig, utan det viktigaste är att konstatera att den svenska skolan måste bli bättre.

Och att det finns brister är uppenbart. Låt oss peka på några:

– Individualiseringsmålet har inte nåtts i den utsträckning som varit önskvärt.

- De – som det brukar heta – "svagaste" eleverna far ofta illa i den svenska skolan. Det är egentligen bara ett exempel på den otillräckliga individualiseringen. Också särskilt begåvade elever har ibland svårt att finna sig till rätta i skolan.
- Skolan gör inte tillräckligt för att bevara barnens naturliga nyfikenhet och stimulera deras kreativitet.
- Skolan misshushåller med sin viktigaste resurs – lärarna. De känner sig ofta oinspirerade och missförstådda.

Vi hälsar med tillfredsställelse det initiativ skolministern avser att ta inom OECD. Det kommer att innehålla en önskan om att OECD gör en ny utvärdering av den svenska skolan. Förslaget tillmötesgår i viss mån en synpunkt som framförts då och då, att det är lämpligt att låta utvärderingsansvaret ligga utanför den myndighet som har huvudansvaret för verksamheten, i detta fall alltså SÖ. Vi anser att den synpunkten har relevans och menar att en OECD-studie därför kan vara ett intressant komplement till den övriga utvärderingsverksamhet som pågår.

2.6 Vad får skolan kosta?

Den svenska skolan kostar per elev mer än andra länders skolsystem. Statens och kommunernas satsningar på utbildning har ökat kraftigt, åtminstone fram till slutet av 1970-talet. Utbildningskostnadernas andel av BNP tredubblades mellan 1940 och 1980. Under den tiden fördubblades de studerandes andel av befolkningen (från ungefär 10% till ungefär 20%). I ett kortare tidsperspektiv kan man säga att satsningarna på utbildning legat på en ganska konstant nivå. Skolväsendet har visserligen drabbats av besparingar, men samtidigt har utbyggnad av vissa verksamheter pågått. Antalet anställda per 100 elever har t. ex. fortsatt att öka. Antalet lärare per 100 grundskoleelever är nu uppe i nästan 9. Det innebär alltså teoretiskt att om alla lärare hade varsin klass skulle klasserna bara bestå av 11 elever. Att de flesta klasser i praktiken är mycket större förklaras av att små skolor bibehållits i glesbygd och att grupperna i specialundervisningen ofta är mycket små. En övervältring av kostnader har skett från staten till kommunerna. Uttryckt som andel av BNP har utbildningskostnaderna (exklusive personalutbildning) sjunkit från 9% 1980 till 7,8% 1985. Det året satsade stat och kommun drygt 60 miljarder kr på skolväsendet.

Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO), som är ett organ inom finansdepartementet, har undersökt produktiviteten inom utbildningsväsendet. Undersökningar av det slaget är behäftade med stora svårigheter, men med vissa reservationer kommer undersökningen fram till att produktiviteten sjunkit ganska kraftigt inom skolan under perioden 1960–1980.

Undersökningarna av produktiviteten påminner om att skolans resultat inte bara, eller kanske ens främst, beror på vilka ekonomiska resurser som satsas. Vi har svårt att tro att en huvudförklaring till bristerna i den svenska skolan skulle vara otillräckliga resurser. Den slutsatsen stöds också av vetenskapliga undersökningar i Sverige och andra länder. En mycket omfattande undersökning i USA visar, kanske överraskande, ett

mycket svagt samband mellan ekonomiska resurser och goda resultat i skolorna. Vår slutsats för den svenska skolans del är att förklaringen till problemen i skolan först och främst måste sökas i det psykologiska klimatet. Det gäller att skapa den entusiasm bland de verksamma som krävs för att man skall nå bra resultat med de resurser som står till buds. Det är i detta perspektiv regeringens återkommande sparförslag, t. ex. årets beräknade 167 miljoner kr, måste ses. Det är de psykologiska effekterna, signalverkan, snarare än den absoluta förändringen som är allvarlig.

Om man ser till de totala utbildningssatsningarna i samhället har de med stor sannolikhet fortsatt att öka, också under senare år. Det har nämligen skett en mycket kraftig expansion av företagens utbildningsinsatser. Denna nästan explosionsartade utveckling har föga uppmärksammats i den offentliga utbildningsplaneringen. Arbetsgivarna anses numera lägga ner mer än dubbelt så mycket pengar som staten och kommunerna på utbildning av vuxna. Vi tycker att denna expansion är en mycket positiv utveckling. Vi utvecklar vår syn på personalutbildnings- och andra vuxenutbildningsfrågor i en kommittémotion från folkpartiet till detta riksmöte.

2.7 Mångfald och profilering

Den svenska skolan är en av världens mest centralstyrda. Det är en sanning också efter SIA-reformen och andra typer av decentraliseringsbeslut. På skolområdet, liksom på många andra områden, finns i Sverige en stark tilltro till centralt fattade beslut och likformighet. Vi vill inte förneka att besluten med anledning av regeringens skolproposition från i somras kommer att innebära en viss decentralisering, men vi betvivlar att de är tillräckliga för att på något påtagligt sätt åstadkomma en maktförskjutning till de elevnära nivåerna i systemet.

Det går inte att säga vilken pedagogisk metod som är den bästa. Just därför är det så fel att likrikta det pedagogiska innehållet i skolan så hårt som nu sker. I stället skall vi skapa mycket mer av mångfald i fråga om pedagogiska metoder. Det finns forskningsresultat som visar att skolor med någon typ av "profil" når bättre resultat än andra skolor — oavsett vilken "profil" det är!

Erfarenheter från andra länder tyder också på att skolorna blir bättre om de på något sätt är beroende av att locka till sig elever. Vi tror att detta är värt att ta fasta på också i Sverige. Vi vill öka elevernas möjligheter att välja skola. På sikt kommer det att leda till att skolor som lockar få sökande kommer att få dra ner på sin verksamhet och skolor som lockar många sökande får resurser att ta emot fler elever.

Regeringens proposition 1988/89:4 om skolans styrning är ännu inte slutbehandlad i riksdagen. Som vi framhöll i vår motion med anledning av den propositionen anser vi den i och för sig vara ett steg i rätt riktning, men steget är alldeles för litet. Den svenska skolan kan decentraliseras betydligt mer än vad propositionen föreslår. Aktuella forskningsrön från USA visar att skolor med långtgående beslutsbefogenheter når bättre resultat än skolor som är mycket beroende av anslagsbeviljande myndigheter högre upp i systemet. (Källa: Education Update, 2/1988).

2.8 En liberal utbildningspolitik

En utgångspunkt för vår utbildningspolitik är en liberal människosyn. Kärnan i den är att människor kan utvecklas, växa. Det är på människans förmåga att skapa, ta ansvar och finna lösningar som hela samhället vilar. Skolan skall vara ett uttryck för samhällsgemenskapens vilja att ge varje individ maximalt goda förutsättningar att utveckla sin inneboende förmåga — hela samhället har intresse av att så sker.

Alla skall ha rätt till en grundutbildning av god kvalitet. Föräldrarnas rätt att bestämma över sina barns utbildning, som vi tillmäter stor betydelse, omfattar inte rätten att hindra barnen att få grundutbildning eller rätten att ge barnen en undervisning som strider mot de demokratiska och etiska värderingar som det svenska samhället vilar på.

Den liberala människosynen betonar också det faktum att alla människor är olika. Varje individ är unik. Det måste få konsekvenser för skolsystemet. Undervisningen måste i högre grad individualiseras.

Men även om vi är olika har vi gemensamma drag, och ett av dem är att alla människor behöver se resultatet av sina insatser och behöver få uppskattning när man gör något som är bra. Regelbundna rapporter om uppnådda studieresultat stimulerar till nya ansträngningar. Det vore önskvärt med tätare informationer till elever och föräldrar än i dag. I samma syfte tror vi det är viktigt att ha ett betygssystem i skolan. Vi ser inte betygens främsta uppgift som att lösa frågor om intagning till högre utbildningar utan som ett motivationsskapande inslag i skolan.

Skolan skall bidra till att utjämna sociala skillnader, även om vi inte skall inbilla oss att skolan ensam kan uppnå ett avskaffande av klassamhället. Det är bra att barn ur olika sociala miljöer går i samma skola och i samma klass. Ibland kan det stå i konflikt med den fullständiga valfriheten.

Vi anser att vi i denna motion har gjort rimliga avvägningar mellan de mål vi angivit. Vi tror inte att den nödvändiga pedagogiska förnyelsen kan åstadkommas utan att frihetsgraden i systemet ökas radikalt. Vi är helt övertygade om att det kommer att innebära att skolan blir bättre för alla, även om skillnaderna, olikheterna i fråga om metoder, kommer att bli större.

Den svenska skolan kommer med våra förslag att förbli en jämlik skola — vi tror att den i vissa avseenden kommer att bli bättre för t. ex. elever från hem utan studietradition.

3 Anslagsfrågor

Vi har ovan beskrivit den framtida skolpolitik som folkpartiet vill utforma. I ett antal avseenden får dessa synpunkter konsekvenser för anslagen till skolans verksamhet. Totalt anslår vi — om uppgifterna i massmedia är riktiga att regeringen avser att dra tillbaka sitt förslag om en besparing på 167 milj kr — 200 milj kr för att på olika sätt förstärka kvaliteten i skolan.

Anslaget till driften av grundskolor bör — på det nyssnämnda villkoret — ökas med 170 milj kr (annars 337 milj kr). 70 milj kr skall användas till

att underlätta minskningen av klasserna och garantera att alla angelägna specialundervisningsbehov kan tillgodoses även om förstärkningsresursen får användas friare. 100 milj kr skall användas till ett system med fasta lärarvikarier.

Som vi har framhållit ovan är det angeläget att ha en högre ambitionsnivå än regeringen vad gäller fortbildning av lärare. Vi föreslår därför att ytterligare 30 milj kr skall avsättas för detta ändamål.

De svenska skolorna i utlandet fyller en ovärderlig uppgift för de svenskar som arbetar och lever i andra länder. Dessa skolor verkar emellertid under mycket knappa förhållanden där föräldrarnas egeninsats oftast är avgörande för skolans existens. Bidraget till dessa skolor bör öka med 5 milj kr. Därvid bör riksdagen också uttala att högstadiet vid den svenska skolan i Costa Del Sol i Spanien skall bli berättigad till bidrag.

I några avseenden finns det också möjligheter att genomföra besparingar inom skolanslagen. Vi har under en följd av år motsatt oss att löntagarorganisationerna skall erhålla statsbidrag för sin verksamhet med skolinformatorer. Sådan verksamhet bör organisationerna bekosta med sina egna anslag. Detta innebär en besparing på 3 444 000 kr.

Bidraget till den samlade skoldagen kan enligt vår mening utgå. Det har länge stått klart att denna verksamhet har misslyckats med att nå de uppställda målen. Därmed tillgodoräknar vi oss en besparing med 25 milj kr.

Till detta kommer att vi i folkpartiets högskolemotion yrkar en viss ökning av anslaget till lärarutbildning.

4 Skola för kunskap

Kunskap måste vara det mest centrala begreppet i skolan. Visserligen har skolan en uppgift som går utöver själva kunskapsförmedlingen, nämligen att stödja hemmen i deras fostrande och personlighetsdanande gärning, men också i den uppgiften används kunskapsförmedlingen som arbetsmetod. Genom att, till exempel, göra läxor vänjer sig eleven vid att planera sin tid och arbeta självständigt. Mänskliga egenskaper som tolerans och hänsyn tränas i det dagliga umgänget inom skolan, men byggs också under och motiveras med kunskaper. Att ha kunskaper — och i det ordet inbegriper vi även färdigheter — bidrar till att bygga upp självförtroendet, vilket är en viktig uppgift för skolan. Man kan alltså säga att kunskap är skolans mål och medel.

4.1 Ett individuellt studieprogram

Undervisningen måste individualiseras. Skolan måste bemöda sig mer om att ta reda på vilket mognadsstadium en elev befinner sig på, hur mycket av undervisningen som han eller hon verkligen tillgodogjort sig och vilka individuella önskemål det finns inför fortsättningen. S. k. diagnostiska prov kan användas för detta ändamål. Regelbundna samtal bör föras med eleven och minst en gång per termin också med föräldrarna. I den mån justeringar måste göras i någon elevs timplan för att t. ex. öka antalet

timmar i svenska eller matematik bör ett individuellt studieprogram för varje elev utformas i början av varje läsår. Utgångspunkterna är läroplanens kunskapskrav, elevens tidigare studieresultat och hans eller hennes intresseinriktning. I studieprogrammet fastslås vissa mål, där skrivs in behov av extraundervisning, där bedöms den lämpligaste användningen av tillvalstiden etc. Studieprogrammet innebär förpliktelser både för eleven och för skolan. Det kan givetvis revideras under läsårets gång.

4.2 Satsa på baskunskaper

Det skulle vara önskvärt att det gjordes tydligare i läroplanen vilka kunskaper som är oundgängligen nödvändiga för alla elever. Det är uppenbart att allt i läroplanen för grundskolan inte är lika viktigt. För denna kärna av kunskap använder vi begreppet baskunskaper. Vi menar alltså att det finns baskunskaper i alla ämnen, inte bara i svenska och matematik. Det är baskunskaperna som skall prioriteras. Är det nödvändigt med en ännu hårdare prioritering bör baskunskaperna i svenska och matematik — alltså läsning, skrivning och räkning — komma i första rummet. Baskunskaperna bör ges ännu mera tid i grundskolan. Allra viktigast är läsningen eftersom god läsförmåga underlättar inläringen i de andra ämnena.

Det sägs ibland att ett stort antal elever går ut grundskolan utan att kunna läsa, skriva och räkna. Grunden för sådana påståenden är undersökningar där de tillräckliga kunskaperna definierats relativt högt. Den som inte kan läsa motsvarande kraven i årskurs sex definieras t. ex. som funktionell analfabet. Även om det rimliga i just det uttryckssättet kan diskuteras kvarstår att många elever går ut grundskolan med för dåliga baskunskaper.

I de fall där lärarna på högstadiet märker att bristerna är betydande när det gäller läsning, skrivning och räkning bör en fullständig prioritering av svenska och matematik kunna göras i den elevens studieprogram. I första hand skall resurser till en omfattande specialundervisning mobiliseras, i sista hand får alla andra ämnen på schemat tas bort för den eleven, för att ge tillräcklig tid för träning i skrivning, läsning och räkning.

SÖ har av regeringen fått i uppdrag att ta fram förslag till kursplaner enligt den modell vi här förespråkade, alltså där de mest nödvändiga kunskaperna anges. SÖ har erinrat om de stora svårigheter som är förknippade med ett sådant uppdrag, men enligt besked till riksdagen är verket nu ändå i färd med att försöka förverkliga uppdraget. Vi kan se svårigheterna, men tror att det är viktigt att arbetet fullföljs. För de lärare som finner det nödvändigt att prioritera inläring av baskunskaper framför olika fördjupningsmoment kan det vara av värde att statsmakterna angivit vilket stoff som bör ha prioritet.

4.3 Individualisering inom klassens ram

I princip bör ingen elev påbörja en ny årskurs eller ett nytt moment om inte baskunskaperna i tidigare årskurs/moment lärts in. Eftersom vi menar att den önskvärda individualiseringen i de flesta fall skall ske inom klas-

sens ram innebär det att det i samma klass kan komma att gå elever som i samma ämne läser vitt skilda moment. Detta ställer naturligtvis stora krav på lärarna. Undervisningssituationen kan komma att påminna om s. k. B-form, som var vanlig förr, alltså att barn från olika årskurser läser tillsammans. Vi tror emellertid att denna huvudprincip är den riktiga och att det gäller att på alla sätt ge lärarna det stöd de behöver för att de skall klara denna krävande uppgift. Den undervisningsform vi förordat kan sägas lägga grunden till det som kallas en årskurslös grundskola. Vissa indikationer tyder på att lärarna i de lägre klasserna lyckats bättre med individualisering än lärarna högre upp i grundskolan.

Vi vill peka på följande faktorer som kan påverka möjligheterna till individualisering:

- Klasstorleken. Ju färre elever, desto lättare att individualisera. Vi anser det ekonomiskt realistiskt med en viss neddragning av klasstorlekarna i mellan- och högstadiet. Statsbidraget till grundskolorna bör bygga på att ingen klass skall behöva vara större än 25 elever. Vi menar att det är riktigt att omfördela medel till detta ändamål från den s. k. förstärkningsresursen. Vi föreslår i denna motion också en viss ökning av statsbidraget för att garantera att en minskning av klasserna aldrig skall behöva innebära att angelägna behov av specialundervisning inte kan tillgodoses.
- Tillgång till speciallärare. I vissa fall bör en extra lärare tas in i klassen eller en elev gå ifrån klassen vissa lektioner för att undervisas av en annan lärare. Vi har emellertid fått många vittnesbörd som tyder på att tillgången till extralärare/speciallärare används för slentrianmässigt. Skolledningen har inte kraft att sätta in dessa resurser där de är oundgängliga, utan av ett slags rättviseskäl fördelas de så att alla lärare får ungefär samma avlastning. Vi har därför kommit till slutsatsen att det skulle vara bättre att sänka klasstorlekarna generellt i mellan- och högstadiet och sätta in de färre extralärare/speciallärare som det sedan finns råd till där de är absolut oundgängliga. Uttryckt i termer av det nuvarande statsbidragssystemet, som vi i och för sig vill ändra, innebär vår ståndpunkt att förbudet att använda förstärkningsresursen till en generell sänkning av klasstorlekarna bör upphävas.
- Nivågruppering. Vi anser att elever som befinner sig på ungefär samma mögnads- och undervisningsnivå skall kunna läsa tillsammans i en grupp. Gruppindelningen skall självfallet omprövas kontinuerligt och kunna skilja sig från ämne till ämne. Periodvis kan grupper från två eller tre klasser på samma nivå undervisas gemensamt.
- Föräldrastöd. Skolan måste kunna kräva att föräldrar hjälper sina barn när de får problem med studierna. Självfallet varierar föräldrarnas förmåga och tid. Men i rimlig utsträckning måste hemmens medverkan kunna påräknas också som pedagogisk resurs.
- Disciplinen. Det måste vara ordning och arbetsro i klassen. Eleverna måste visa hänsyn till sina kamrater och till läraren. Om läraren t. ex. avbryts flera gånger under lektionens början av elever som kommer för sent — och i värsta fall uppkommer diskussion om orsakerna till försejningarna — har det gått så lång tid innan studierna verkligen kommer i

gång, att det inte finns tid att genomföra en individualisering som vore önskvärd.

- Tekniska hjälpmedel. Under årens lopp har läromedelsproducenterna tagit fram olika former av hjälpmedel för att underlätta individualiseringen. alltifrån "fylleriböcker" till s.k. Palin-spel. Grundtanken är givetvis riktig. Skolan får inte sätta ett tak för elevernas ambition och förmåga. Den som snabbt klarat av baskursen skall ges chansen att gå vidare med tilläggsuppgifter. Rimligen borde på sikt datatekniken kunna spela en positiv roll här. Vi har ingen övertro på vad som kan åstadkommas med datorer, men erfarenheten visar trots allt att de flesta barn som konfronteras med datorer blir fascinerade. Om bra program utvecklas borde datorerna när de så småningom börjar finnas ute på skolorna kunna bli ett stöd i strävandena mot ökad individualisering.

Vi anser att en lärare i samråd med elev, föräldrar och skolläda-ning skall ha rätt att göra mycket långtgående anpassningar i ett individuellt studieprogram. Om en elev börjar nian och det snart står klart att han eller hon är mycket skoltrött bör mycket långtgående timplanejämknin-gar göras för att eleven skall finna det meningsfullt att gå till skolan. Ett stort inslag av praktik, eventuellt avlönat arbete om sådant kan hittas, bör kunna ingå.

Vi återkommer senare till en del organisatoriska frågor som har med individualiseringen att göra. En grundläggande fråga är t.ex. rätten att kunna välja en helt annan skola, om föräldrarna och barnet anser att den skulle passa barnet bättre.

4.4 Grundskoleexamen

Vi anser att införandet av en grundskoleexamen bör övervägas. En sådan skulle bli en symbol för ett synsätt som vi vill införa i grundskolan, nämligen att det är nödvändigt att alla elever tillägnar sig vissa grundläggande kunskaper i den obligatoriska skolan.

Att år efter år släppa elever vidare trots att de inte lärt sig baskunskaper-na är att svika eleverna. Till och med en av chefsideologerna bakom den svenska skolan, professor Torsten Husén, riktar numera kritik på den grunden mot dagens skola.

Vi återkommer till betygsfrågorna, men vi anser att det av betyget skall framgå om baskunskaperna inhämtas på ett godtagbart sätt. T.ex. kan betyget "2" ges denna innebörd, alltså ungefär motsvarande godkänt i det gamla systemet.

Det betyg som ges på vårterminen i sista årskursen är ett sammanfatt-ningsbetyg för högstadiet. Vi anser att det för avläggande av grundskole-examen skall krävas godkända grundkunskaper i svenska och matematik och ytterligare två ämnen.

Vi anser att kraven på detta sätt bör sättas relativt lågt — praktiskt taget alla skall med någon ansträngning klara examen. Men den blir trots allt ett uttryck för att inte vilket resultat som helst är acceptabelt.

Elever som inte klarar grundskoleexamen efter sista årskursen i grund-skolan skall erbjudas studiemöjligheter så att de kan klara examen innan

de fyller 18 år. De har rätt till undervisning i grundskola eller komvux i den utsträckning som behövs. Avlagd grundskoleexamen skall normalt vara ett krav för att få börja i gymnasiet.

Tanken på att återinföra någon typ av kunskapskontroll vid slutet av den obligatoriska skolan tycks f. n. vara något av internationell trend. För oss är grundskoleexamen ett naturligt komplement till den större lokala friheten. Om de nationella utbildningsmålen skall hävdas också i ett mycket decentraliserat system är någon typ av kunskapskontroll naturlig.

4.5 Extra undervisning och självstudier

Vi anser att tillgången till extra undervisning (stödundervisning) bör bli större.

Vi anser nämligen att extra undervisning är en av de åtgärder som ofta skall tillgripas för att anpassa skolan till individen. Extra undervisning skall kunna bedrivas på håltimmar, efter skolan, eller under lov.

Extra undervisning skall utnyttjas när 1) en elev kommit efter eller har stora svårigheter, 2) en elev vill byta från allmän till särskild kurs under terminen, 3) en elev inte har läst ett kursalternativ eller ämne som behövs för de vidare studier han/hon önskar bedriva.

Vi anser också att självstudier på fritid skall uppmuntras. Det skall vara tillåtet att genom skriftligt och/eller muntligt prov visa att man inhämtat en kurs och få den betygsatt.

Läxor är ett självklart inslag i studierna eftersom de lär eleverna arbeta självständigt och planera sitt arbete.

Det vore också önskvärt om skolan kunde ställa upp med läxhjälp efter skoldagen. Föräldrarnas förutsättningar att hjälpa framför allt högstadiel elever med hemuppgifterna varierar. "Läxjour" i ett klassrum eller per telefon skulle vara till stor hjälp både för elever och föräldrar.

4.6 Våga prioritera stoffet!

Vi har betonat vikten av baskunskaper. Det är ett uttryck för en prioritering. Det är som det står i Lgr 80: "Mängden av fakta är oändlig". Man måste göra ett urval. Det är viktigt att de elever som inte hinner lära sig hela eller huvuddelen av kursen lär sig just de viktigaste, baskunskaperna.

Antalet ämnen har utökats, liksom det stoff som skall gås igenom i varje ämne. Till detta kommer sådant som yrkesorientering, trafikknäpning, fluorsköljning, politisk information etc. Det talas allt oftare om "stoffträngsel" i skolan. Många lärare påminner om att eleverna i dagens skola får så mycket information via andra kanaler, t. ex. TV, att det skulle vara möjligt att begränsa stoffmängden som skall gås igenom i skolan.

Varje ämne och moment kan var för sig försvaras med relevanta argument och verka mycket angelägna. Det finns också ständigt tryck från olika håll att ytterligare moment och ämnen borde komma in.

Vi tror att det är nödvändigt att minska stoffträngseln genom att hårdare prioritera mellan ämnen och moment. Till att börja med måste alla de

kringaktiviteter av sådant slag som vi nämnde om ovan koncentreras till ett givet tillfälle i veckan utanför andra lektioner.

Vi är för övrigt inte beredda att nu ta ställning till exakt vilka förändringar av timplanerna som borde göras. Detta måste ske i en ordentlig översyn. Vi förutställer att SÖ:s översynsuppdrag resulterar i ett fylligt underlag för dessa bedömningar. Svenska och matematik sägs av många vara de ämnen som skulle behöva förstärkning i tid.

Vi anser att eleverna efter en gemensam baskurs som ger en referensram och en metod för att lära mer skall ha möjlighet att fördjupa sig inom olika moment i ett ämne. Det innebär att djupa kunskaper om några delar av t.ex. den svenska historien sätts före mer ytliga men kanske bredare kunskaper som å andra sidan snabbt glöms bort.

Under lång tid är det andra ändamål än själva undervisningen som fått huvuddelen av resurstillskottet till skolan. Det har gällt funktioner som i högre grad eller mindre grad stöder undervisningen: studier och yrkesorientering, administrativ personal, större lokalytor per elev, rastvärdinnor etc. Allt detta går givetvis att motivera, men under den närmaste tiden bör själva undervisningen ges prioritet.

4.7 Skolstart vid sex års ålder

En förlängning av skolplikten genom införande av skolstart vid sex års ålder skulle få till effekt att det totalt blir mer tid för undervisning i grundskolan. Det skulle både kunna minska stoffträngseln och ge mer tid för inlärning av baskunskaper. En tidigarelagd skolstart har även andra aspekter.

En sänkt skolstartålder skulle innebära en anpassning till internationella förhållanden. I de flesta utvecklade länder inträder skolplikten då barnen är fem eller sex år gamla. Det är numera endast de nordiska länderna utom Danmark och ett fåtal andra länder som låter barnen börja det kalenderår då de fyller sju år.

Förutsättningar skapas för en mjukare övergång från förskola till skola. Skolstart från sex år innebär inte att den pedagogik och det kunskapsstoff som i dagges i första klass skall gälla även för sexåringarna. En tidigarelagd skolstart skall i stället innebära en blandning av förskolans och skolans pedagogik, där sexåringarna förutom att lära sig grunderna i att läsa-räkna-skriva på ett mjukt sätt kan komma in i skolarbetet. De problem som i dag finns vid övergången mellan förskola och skola borde kunna minskas om man på detta sätt mjukare än i dag slussas in i skolan.

Om barnen börjar skolan vid sex års ålder kan man bättre utnyttja den kreativitet och nyfikenhet som barnen har i denna ålder.

En tidigarelagd skolstart har föreslagits av många andra. Men ofta menar dessa att skolpliktens längd skall bibehållas. Vi tror att det skulle föra med sig betydande nackdelar och de fördelar med en tidigare skolstart som vi har berört ovan skulle inte kunna utnyttjas. Ungdomar skulle sluta skolan ett år tidigare vilket innebär vid 15 års ålder. För det fåtal elever som inte fortsätter gymnasieskolan skulle det vara olyckligt att komma ut på arbetsmarknaden vid så tidig ålder.

Om den tidigare skolstarten inte samtidigt innebär en förlängning av skolplikten måste det första skolåret för sexåringarna vara identiskt med det för dagens sjuåringar. Därmed skulle man förlora den mjukstart som nämndes ovan som en av fördelarna med start vid sex års ålder.

Vid ett införande av tidigare skolstart anser vi att sexåringarna organisatoriskt skall tillhöra skolan och inte förskolan. Det innebär att lågstadielärarna skall ha ansvar för sexåringarnas undervisning. Den överkapacitet som uppstår inom förskolan skall i första hand utnyttjas för att åstadkomma full behovstäckning inom barnomsorgen.

Bytet av nuvarande förskoleår för sexåringar mot ett motsvarande lågstadieår kan göras utan någon kostnad. Stat och kommun har redan i dag kostnader för sexåringars förskola. Genom att alla erbjuds deltidsförskola, och många finns på daghem och hos dagmammor. Vi menar att man kan ersätta statsbidraget till förskolan för sexåringar med ett statsbidrag för en inledande årskurs på lågstadiet. De kommunala kostnaderna för sexåringarnas förskola omvandlas till kommunala skolkostnader samt tillsyn efter skolans slut för dem vilkas föräldrar önskar det.

4.8 Läromedel

Sedan vi från folkpartiets sida för ett par år sedan gjorde "lärobokseländet" till en viktig rikspolitisk fråga har alla partier skyndat sig att framhålla att de också vill arbeta för att eleverna får bra läroböcker som de också får behålla. Det är ett välkommet stöd i en viktig fråga. Folkpartiets rapport från 1987 "Visst kan eleverna få egna läroböcker" pekade på de fakta och lösningar som sedan återkommit i de flesta inlägg i ämnet. Det gäller även regeringens resonemang och förslag i proposition 4, som vi alltså i de väsentligaste delarna stöder. Med de markeringar som därmed görs från statsmakternas sida och under inverkan av den roll frågan spelat i den allmänna debatten, är det av flera tecken att döma så att kommunerna satsar mer på läromedel. Utvecklingen de närmaste åren får visa om det är en välgrundad bedömning.

Även om lärobokskostnaderna är en mycket liten del av den totala skolkostnaden är det självfallet så att skolsystemets totala resurstillgång påverkar läroboksstandarden. Om regeringen fortsätter den övervältring av kostnader på kommunerna för skolväsendet som pågått på 80-talet minskar naturligtvis kommunernas möjligheter att ge sina elever bra läroböcker. På det sättet finns det ett indirekt samband mellan den besparing på lärarlönerna som regeringen föreslagit och t. ex. läroboksstandarden. Med andra ord är det svårt att begära att kommunerna skall förbättra läroboksstandarden samtidigt som de tvingas överta en rad andra kostnader för att staten skär ner sitt engagemang i skolan.

5.1 Mindre klasser på mellan- och högstadiet

Kravet på mindre klasser i skolan förs ofta fram som en åtgärd som skulle göra undervisningen mer anpassad till varje elev. I dag är det tillåtet att inrätta klasser med högst 25 elever i lågstadiet och 30 elever i mellan- och högstadiet. Det faktiska antalet elever i varje klass är ofta mindre, men varierar över landet. I storstadsområdena är klasserna ofta större än vad de är på mindre orter. Dessutom använder många kommuner den s.k. förstärkningsresursen, dvs. den del av statsbidraget som är avsett för bl. a. specialundervisning till att minska klasserna, trots att detta inte är helt förenligt med de regler som gäller för denna del av statsbidraget.

Delningstalet, dvs. högsta tillåtna antal elever i en klass, säger heller ingenting om hur många vuxna som finns tillgängliga i varje klass. Förutom läraren finns det en rad övriga personalkategorier i skolan, både sådana som arbetar med undervisning, som speciallärare och hemspråklärare och personal som har elevvård som sin sysselsättning t. ex. kuratorer och psykologer. I stället för att minska klassernas storlek har man de senaste åren prioriterat att knyta andra personalgrupper till skolan. Antalet vuxna per klass har därmed ökat trots att klasstorleken förblivit i stort sett densamma. Som vi redan nämnt i inledningen till denna motion finns nu nästan nio lärare på 100 grundskoleelever. Till dem kommer nästan lika många andra vuxna, som inte är lärare.

De som förordar en minskning av antalet barn per klass menar att undervisningen då kan individualiseras genom att läraren får tid att ägna varje elev mer tid. Många pekar också på de olägenheter som förändringen av det högsta antalet elever i klasserna mellan årskurs 3 och 4 medför för eleverna. Klasser som har fungerat under tre år måste splittras upp och barnen delas upp på andra klasser.

Vi anser att det finns starka skäl för att införa ett system med lika stora klasser under hela grundskolan. Det innebär att högst 25 elever skulle gälla under alla tre stadierna och man skulle slippa den olyckliga förändringen mellan årskurs 3 och 4.

5.2 Öka valmöjligheterna

På grundskolans högstadium finns i dag vissa möjligheter för eleverna att välja ämnen (tyska eller franska), nivåer (allmän eller särskild kurs) och fördjupning (temastudier).

I matematik och engelska kan eleverna i dag välja mellan s.k. särskild och allmän kurs. 11 stadiesvektimmar är avsatta för s.k. tillvalsämne. Kurser i tyska och franska måste erbjudas alla, men tillvalet kan också vara ett annat främmande språk eller fördjupning inom två eller flera moment inom andra ämnen. Utbudet av tillvalsämnen samt kursplanen avgörs lokalt. Kurserna får enligt läroplanen inte utformas så att de är parallell- eller övningskurser till obligatoriska ämnen. Anledningen är att detta skulle kunna leda till nivågruppering i matematik och engelska. Inför

varje läsår finns möjlighet till tillval. Dessutom finns valmöjligheter inom ämnet fria aktiviteter fr. o. m. mellanstadiet.

Enligt läroplanen skall också eleverna medverka i urvalet av stoff inom övriga ämnen (Lgr 80 s 30). Här handlar det dock om att välja en kurs som hela klassen skall gå igenom. Det enskilda valet för varje elev kommer t. ex. in i den tid som är avsedd för temastudier.

Vi vill på olika sätt sträva efter att öka valmöjligheterna i den svenska grundskolan. Ett ytterligare sätt att öka valfriheten är att eleverna i en sammanhållen klass, efter genomgången baskurs, skall kunna fördjupa sig inom olika moment i ett ämne.

Innan vi går in på hur detta skall göras möjligt vill vi beröra olika aspekter på frågan om ökade valmöjligheter. Många menar att valmöjligheterna framför allt på grundskolans högstadium borde öka genom att linjer återinfördes och att de elever som inte är motiverade för teoretiska studier redan på detta stadium skall kunna välja mer praktiskt inriktade kurser. Kritikerna ser dock uppenbara faror förknippade med en sådan utveckling. De menar att eleverna inte väljer efter intresse: att elevernas val i hög grad följer deras sociala bakgrund. Inom det sammanhållna högstadiet tillämpades fram till början av 70-talet just sådana linjer. Valen till dessa följde i mycket omfattande utsträckning elevernas bakgrund.

Man kan i dag i gymnasieskolan se tydliga samband mellan föräldrarnas utbildningsbakgrund och elevernas val. Enkelt uttryckt kan man säga att barn till högutbildade går till de treåriga studieförberedande linjerna, barn till lågutbildade väljer yrkesinriktade utbildningar.

Samtidigt ser vi många fördelar med ökade inslag av val under grundskolan. Alla är inte stöpta i samma form. Intresseinriktningar måste tillåtas ge utslag. Man lär sig mer och bättre om man är intresserad av ämnet eller området. Även om många val är socialt styrda sker naturligtvis ofta också inriktning vad gäller ämne och nivå utifrån rent personliga intressen och förutsättningar.

Vi ser det som ett mål att öka valfriheten i skolan, både genom att välja skola och genom att i större utsträckning än i dag kunna välja ämnen och ämnesområden efter intresseinriktning. Parallellt med en sådan utveckling är det nödvändigt att skapa förutsättningar för att alla barn verkligen väljer efter personliga förutsättningar. Detta blir en av skolans största utmaningar.

I regeringens skolproposition sommaren 1988, som ännu inte slutbehandlats av riksdagen, föreslogs en ny princip för betygsättningen i allmän och särskild kurs. Den skulle innebära att eleverna utgjorde en gemensam referensgrupp, oavsett vilken kurs de läste. Konkret skulle det innebära att en elev som valt allmän kurs praktiskt taget aldrig kan få högre betyg än 3. Vi motsatte oss i vår motion bestämt detta förslag, som vi tolkar som ett försök att bakvägen avskaffa systemet med allmän och särskild kurs. Knappast någon kommer att välja allmän kurs om det är omöjligt att få ett bra betyg på den kursen.

Vi har med tillfredsställelse noterat att socialdemokraterna i riksdagen inte utan vidare varit beredda att acceptera detta regeringsförslag. I det utskottsbetänkande som nyligen justerats i utbildningsutskottet föreslås

frågan skjutas på framtiden. Vi kan bara tolka detta som att socialdemokraterna i utbildningsutskottet inser de negativa effekter förslaget skulle få.

Vi vill också poängtera de ökade möjligheter till val som bör finnas inom ramen för tillvalsämnen. Stort arbete måste läggas ned på att den tid som står till förfogande för tillval kan fyllas med meningsfulla studier på en hög kvalitetsnivå. Här kan skolorna blomma ut i profilering. Vi vill införa en generell möjlighet till ändring i timplanen så att antalet lektioner för tillval kan öka om skolan så vill. Vi anser också att tillvalsämnen skall kunna vara ytterligare fördjupningskurser till obligatoriska ämnen, vilket läroplanen i dag inte tillåter.

Samtliga de valmöjligheter som i dag finns på högstadiet ger tillträde till hela gymnasieskolan. Man har ansett att grundskolan skall ge en s. k. bred ingång till ytterligare studier bl. a. i syfte att minska den sociala snedrekryteringen. Vi är tveksamma till om detta har fått de önskade effekterna. Många elever som efter allmän kurs i matematik och engelska och ett tillval som inte är språk, har valt treåriga studieförberedande linjer, har haft stora svårigheter vid övergången till gymnasieskolan. Avhoppen bland dessa elever är vanliga. Eleverna påbörjar under falska förespeglningar studier som de inte har tillräckliga förkunskaper att klara.

Gymnasieskolans utbildningar skiljer sig mycket åt och kräver olika förutsättningar och förkunskaper hos eleverna. Detta bör också återspegla sig i inträdeskraven. Krav på t. ex. genomgången särskild kurs i engelska och matematik bör sättas för att få tillträde till de studieförberedande linjerna. Dessa krav blir en sorts signaler till eleverna vad de förväntas kunna innan de börjar utbildningen. Framför allt elever från hem utan studietradition behöver sådana signaler.

Men för att inte de val eleverna gör tidigt skall bli definitiva, måste en sådan förändring kombineras med en möjlighet att efter grundskolan läsa in t. ex. särskild kurs i ett ämne eller en kurs i ett språk. Dessutom bör man erbjuda preparandkurser under sommaren eller under terminstid för de elever som vill komplettera sina kunskaper och komma väl förberedda till den utbildningslinje de har valt.

Ökade möjligheter till tillval i gymnasieskolan innebär större chanser för eleverna att specialisera sig på respektive områden. Detta är utomordentligt värdefullt för de elever som redan på gymnasiet är målinriktade beträffande sina framtida studier och yrkesval.

I takt med att internationaliseringen av både utbildning och yrkesliv blir allt väsentligare ökar också språkens betydelse. Därvid blir alternativet att genom tillval lära mer språk alltmer betydelsefull. Sådana möjligheter bör därför uppmuntras. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Under en följd av år har frågan om ställningen för svenska som andra språk diskuterats. Enligt vår uppfattning är det nu dags att slutgiltigt bestämma att svenska som andra språk skall ha status som ett självständigt ämne i gymnasieskolan. Detta kommer att leda till att fler invandrarelever kommer att välja att studera ämnet och dessutom blir planeringsunderlaget för bl. a. tjänstefördelningen mer till förlitlig. För invandrarelever bör möjlighet finnas att studera ämnet helt eller delvis i utbyte mot ämnet

svenska och/eller något annat ämne eller som utökad studiekurs. Ämnet svenska som andraspråk bör betygsättas om veckotimantalet är minst två. Vad vi här har anfört om svenska som andra språk bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Mot. 1988/89
Ub817

5.3 Mobbing och våld – oacceptabla inslag i skolan

I skolan förekommer det, precis som i samhället i övrigt, trakasserier – mobbing – och våld. Dessa problem är inte nya men det finns tecken som tyder på att de har förvärrats under senare år. Till en del tror vi att detta är ett icke acceptabelt resultat av den integrerade skolan. I en och samma klass undervisas i dag normalpresterande elever, svagpresterande elever vilka tidigare undervisades i hjälpklass, högpressterande elever samt mycket störande elever. Man kan heller inte blunda för att det i skolan i dag också finns en liten grupp rent kriminella ungdomar. Att denna sammansättning i vissa undantagsfall leder till svåra störningar i umgänget inbördes mellan eleverna och mellan eleverna och lärarna är inte att förvåna sig över.

Men inte desto mindre är situationen med våld och mobbing i skolan oacceptabel. Elever kan inte undvika att bli mobbade eller utsatta för våld genom att stanna hemma från skolan. Skolplikten påbjuder att eleverna är närvarande i undervisningen. Detta ställer ett extra ansvar på skolledare, lärare och övrig personal att hålla skolan fri från våld och mobbing.

För lärarna är våldet ytterst ett arbetsmiljöproblem. På ingen annan arbetsplats skulle vuxna acceptera att dag efter dag fortsätta att gå till en arbetsplats där de blir utsatta för hot om upprepad misshandel.

I detta sammanhang är det viktigt att det skapas klarhet beträffande var gränsen går för en lärares möjligheter att ingripa mot en elev för att skydda sig själv eller en annan elev. Sunda förnuftet säger att en lärare som blir utsatt för våld eller i syfte att avstyra våld mot annan skall ha rätt att fasthålla eller "lyfta" en bråkig elev.

Det finns inga enkla medel att tillgripa för att få slut på mobbing och våld. Till en del tror vi att det handlar om hur man genom organisationen av arbetet i skolan kan skapa trivsel och arbetsro. Många av våra förslag i detta program har detta syfte och kan därmed sägas vara åtgärder också för att motverka mobbing och våld.

Men även kortsiktigt tror vi att det finns åtgärder som skolan kan vidtaga. Det är viktigt att slå fast att ingen lärare skall behöva skämmas för att erkänna att vederbörande har diciplinproblem. Skolledningen måste vara ett stöd för läraren och omedelbart vara beredd att ingripa så fort en lärare har problem och ber om hjälp. Ett sådant ingripande kan gälla i den akuta klassrumssituationen eller medverkan i kontakt med föräldrar eller andra myndigheter.

I de fall våldet i skolan är att jämställa med misshandel måste rektor ha ansvar för att detta anmäls till polisen. Det finns stundtals en strävan inom skolan att försöka lösa problem med mobbing och våld utan att blanda in "utomstående". Vi anser att detta är en missriktad ambition. Skolan skall inte överta polisens uppgifter i de fall misshandel har förekommit. Vi är

övertygade om att det i de enskilda fallen är en fördel att kriminella elever får klart för sig att skolan inte är en frizon där det finns större överseende mot våld än i det omgivande samhället. I och med att polisen inleder en utredning om brott där barn och ungdomar är inblandade som gärningsmän kopplas de sociala myndigheterna in och kan medverka till att eleven får stöd på skilda sätt.

5.4 Elever med handikapp

Elever med fysiska eller psykiska handikapp skall i största möjliga utsträckning undervisas i samma skolor som deras jämnåriga kamrater. Alla skolor måste därför vara beredda att ta emot ungdomar med olika former av handikapp och integrera dessa i den ordinarie undervisningen. Detta kan i vissa fall ställa krav på särskilda resurser i skolan i form av specialbyggda lokaler, särskild teknisk utrustning eller specialutbildad personal.

Ett av integrationens syften är att överbrygga klyftor mellan handikappade ungdomar och deras jämnåriga kamrater. Genom att gå i samma skola kan handikappade elevers förutsättningar för att känna sig delaktiga i samhället öka. Samtidigt får andra elever större förutsättningar att lära känna och respektera handikappades villkor. Integrationen får dock inte drivas så långt att man inte tar hänsyn till att handikappade elever ofta känner en trygghet i umgänget med andra handikappade. Som ett komplement till den ordinarie undervisningen bör det därför finnas skolor med en hel region eller hela landet som upptagningsområde dit elever kan komma kortare eller längre tid för att komma i kontakt med nya hjälpmedel, få specialträning eller särskild undervisning samt chans att träffa ungdomar med samma handikapp.

5.5 Minska detaljstyrningen

Den statliga styrningen av skolan har lång tradition och har setts som ett sätt att garantera likvärdig utbildningsstandard över hela landet. I dag har skolan ett delat huvudmannaskap — staten och kommunerna. Staten beslutar om regler som styr innehåll och organisation, lärarnas utbildning, behörighetsregler m. m. Dessa regler finns bl. a. i läroplan, skollag, skolförordning och timplan. Staten finansierar och träffar avtal om lärarnas löner. Kommunerna beslutar om lokaler, läromedel, elevvård och annan verksamhet som inte är direkt knuten till undervisningen. De senaste åren har kommunerna också fått alltmer ansvar för att fördela de statliga resurserna inom kommunen mellan rektorsområden och skolor.

Men det är inte alls säkert att likvärdig standard uppnås genom så stor likhet som möjligt. Vi anser tvärtom att kommuner och skolor har mycket skilda förutsättningar för att skapa bra skolmiljöer. Till det kommer att kommunens invånare och föräldrar har olika åsikter om vad som kännetecknar en bra skola. Mycket tyder på att det i stället är genom lokal anpassning som en likvärdig utbildningsstandard över hela landet kan uppnås.

Vi anser att staten skall ha kvar ett finansiellt ansvar för utbildningen. Men i stället för dagens reglerande system skall statsbidraget vara elevbaserat, dvs. utgå med ett fastställt belopp för varje elev till den skola där eleven är inskriven. För glesbygdskommuner och kommuner med stor andel invandrare bör särskilda regler fastställas. Det skall bl. a. möjliggöra bibehållandet av små skolor.

Vi menar att ett statsbidrag enligt denna modell skulle minska byråkratin inom skolan. Större beslutanderätt skulle ligga hos varje skola. Resurserna på länskolnämnder och kommunala skolförvaltningar kan då minskas.

Vi tycker inte att regeringens id om kommunala skolplaner är särskilt bra. Vi tror, som nyss framgått, att det är på en eller två nivåer under den kommunala, nämligen på varje skola, den stora ökningen av beslutsrätt bör ske. Från folkpartiets sida vill vi visa stor återhållsamhet när det gäller att lägga på kommunerna nya uppgifter av byråkratisk karaktär. Kommunala skolplaner kommer dels att kräva personalinsatser, dels öka styrningsambitionerna på den kommunala nivån. Vi tror att båda dessa följder är olyckliga. Vi yrkar därför, i enlighet med vårt ställningstagande till proposition 4, avslag på den föreslagna ändringen av skollagen.

5.6 Inrätta ett "skolråd" på varje skola

Det diskuteras för närvarande om "makten" över skolan bör ligga hos staten eller kommunerna. Vår inställning i den frågan är, som senast framgick i föregående stycke, att jämfört med dagens läge bör makt och beslutsrätt flyttas från både statliga och kommunala politiker och administratörer till varje skola, och där alltså till de tre kategorier som är närmast berörda, alltså lärare och andra anställda, elever samt elevernas föräldrar.

Eftersom vi anser att betydligt fler beslut än i dag bör fattas på den enskilda skolans nivå tror vi det behövs ett beslutsorgan på den nivån. Det bör bestå av rektor som ordförande och representanter för lärare, elever och föräldrar. Skolrådets beslutsrätt avgörs av den kommunala skolstyrelsen. I första hand anser vi att beslut som i dag fattas av skolstyrelsen eller av den kommunala skolförvaltningen skall överflyttas till lokala beslutsorgan som vi föreslår skall kallas "skolrådet". Eventuellt kan också vissa av rektors beslutsbefogenheter överföras till skolrådet.

När det gäller rektorerna tror vi generellt att det är bra om de i högre grad än vad som är vanligt i dag utövar "ledarskap" i skolan. Rektorerna bör inte vara anonyma administratörer utan pedagogiska och verksamhetsmässiga ledare. Beslutsfunktioner som underlättar utövandet av det ledarskapet bör alltså inte överflyttas till skolrådet.

5.7 Fristående skolor

Med uttrycket fristående skolor avser man skolor med enskild huvudman. I Sverige går ca 0,5 procent av eleverna i fristående skolor. Det kan jämföras med Danmark där så många som ca 10 procent av alla barn går i skolor med enskild huvudman. I Danmark kallas dessa skolor friskolor.

I slutet av 1986 fick 31 fristående skolor statsbidrag för sin verksamhet. Ungefär lika många bedrev verksamhet utan statsbidrag. Ett antal skolor har också kommunala bidrag. Statsbidrag för en elev i en fristående skola är 6 500 kronor per år. Statsbidraget för en elev i den vanliga grundskolan är ungefär 1 700 kronor om året.

Skolplikten får enligt skollagen fullgöras i enskild skola. I 10 § i skollagen framgår att skolstyrelsen i kommunen skall godkänna skolan. Enligt 34 § skall skolan bli godkänd, om den förmedlar en undervisning som "ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som grundskolan förmedlar och skolan även i övrigt väsentligen svarar mot grundskolans allmänna mål".

Med godkännande följer dock inte rätt till statsbidrag. För att en fristående skola skall få statsbidrag krävs i dag att den tillämpar en alternativ pedagogik. Den skall också följa en läroplan som har godkänts av SÖ. Skolan måste ha bedrivit undervisning i tre år innan statsbidrag kan utgå. Förutsättningen för att få statsbidrag till fristående gymnasieskola är i huvudsak densamma, dvs. skolans undervisning skall i någon form utgöra ett komplement till utbildningen inom det allmänna skolväsendet.

Vi anser att det skall stå föräldrar fritt att starta skolor som bygger på för det svenska samhället grundläggande värderingar som demokrati, tolerans och alla människors lika värde. Skolor som inte delar dessa värderingar skall inte tillåtas.

En sådan rätt att starta skolor måste också följas av ekonomiska möjligheter. Det finns ingen anledning att fristående skolor skall leva under sämre villkor än andra. De har ändå speciella förhållanden som kräver ett särskilt engagemang från både lärare och elever. T. ex. är de fristående skolorna ofta mindre än andra och kan därmed inte utnyttja de stordriftsfördelar som ofta finns inom det allmänna skolväsendet. Vi ser inte i första hand fristående skolor som en idéstimulans för den vanliga grund- och gymnasieskolan utan som en självklar rättighet. Sverige har också skrivit på flera internationella deklarationer där denna frihet slås fast. Vi anser också att fristående skolor främjar mångfalden och erbjuder en välgörande konkurrens till de allmänna skolorna.

De kan betyda mycket för utvecklingen av andra skolors verksamhet. Tanken går då i första hand till de pedagogiska impulser som fristående skolor kan ge. De fristående skolorna kan presentera lösningar som skulle kunna användas i den vanliga skolan om möjligheterna gavs. Men då behöver det allmänna skolväsendet få större organisatorisk frihet.

Statsbidragen för de fristående skolorna skall motsvara de statsbidrag som gäller inom det ordinarie skolväsendet och knytas till varje elev. Alla skolor som har minst 12 elever och uppfyller kraven för godkännande enligt skollagen skall ges statsbidrag. Självklart skall också statsbidrag utgå redan från det att skolan har godkänts.

Vi anser att ett viktigt inslag i ett nytt statsbidragssystem är att det gynnar en allsidig social sammansättning. För att komma i fråga för statsbidrag måste därför de fristående skolorna åta sig att ta emot elever med särskilda behov som kommunen vill placera där. Det har visat sig att många fristående skolor är mycket framgångsrika med att ta hand om just

denna kategori av elever. De skolor som uppenbart motverkar en allsidig social sammansättning t. ex. genom att vägra att ta emot vissa elever skall kunna mista sitt bidrag.

Mot. 1988/89
Ub817

Statens stöd till fortbildning är omfattande. Men de fristående skolornas lärare har i dag inte tillgång till dessa resurser. Vi anser att ett förändrat system för statsbidrag till fristående skolor måste ge de fristående skolornas lärare möjlighet till fortbildning på samma villkor som andra inom yrket.

En del menar att fristående skolor blir skolor för de redan mest privilegierade. Alla föräldrar har inte samma intresse och engagemang för sina barns skolgång. Undersökningar från de danska friskolorna visar att föräldrar till barnen i dessa skolor i allmänhet tillhör vad man brukar kalla socialgrupp 1 och 2. Några av de svenska har också undersökts. Vid Martinskolan i Stockholm visade det sig att tjänstemän och företagare var överrepresenterade, men att föräldrarna däremot hade en lägre inkomst än genomsnittet i Stockholms stad.

Men för att ta ställning till frågan om den sociala rekryteringen måste man också ta hänsyn till hur det ser ut i dag. Vi vill peka på att det för det första redan i dag finns en märkbar social snedrekrytering inom det allmänna skolväsendet. Det beror främst på bostadssegregationen. Det är ett känt faktum att skolor i lågstatusområden har färre andel behöriga lärare, större personalomsättning och fler sociala problem än i andra områden. För det andra bidrar dagens njugga inställning till fristående skolor också en ojämlikhet. Det krävs högre elevavgifter och föräldrainsatser för att kunna starta en fristående skola ju mindre det statliga stödet är. I de skolor som inte får statsbidrag blir avgiften förstas högre. I ett system där inte fristående skolor missgynnades skulle chansen finnas att förbättra den sociala sammansättningen bland eleverna.

Våra förslag till ökad valfrihet inom den vanliga skolan kommer att ge en bättre skola. Det minskar risken för segregation genom att de föräldrar som i dag överväger att sätta sina barn i fristående skolor avstår från det.

Ett annat argument som ofta framförs är att fristående skolor, om de tillåts öka i antal, kan påverka den kommunala skolplaneringen och kanske t. o. m. kan minska underlaget så att andra skolor måste läggas ned. Vi tror inte att antalet fristående skolor kommer att öka så dramatiskt och snabbt. Ett annat argument mot detta påstående är att den vanliga skolan får konkurrera och bli bättre och därmed kunna leva vidare. Risken för nedläggning av glesbygdsskolor är också ett hypotetiskt resonemang. Tvärtom visar erfarenheterna från Danmark att skolor i glesbygd har kunnat överleva genom att de har blivit friskolor.

5.8 Valmöjlighet inom det allmänna skolväsendet

En ökad profilering och det fria valets princip skall också gälla inom det allmänna skolväsendet genom att statsbidraget blir elevanknutet och en generell rätt att jämka timplanen införs. I ett sådant system kan de enskilda skolorna profilera sig. Enskilda skolor kan t. ex. satsa särskilt på konst, musik eller naturvetenskap genom att öka antalet tillvalstimmar. Skolan

har kanske särskilt intresserade och välutbildade lärare i något av dessa ämnesområden och har genom omprioriteringar kunnat bygga upp välutrustade institutioner. En välvillig inställning till profilering ger också möjligheter för skolor att koncentrera sig på en speciell pedagogik. Vi anser också att skolor, på samma sätt som fristående skolor kan göra i dag, skall kunna anställa lärare som arbetar efter samma undervisningsmodell.

En konsekvens av ett fritt val av skola blir också att varje skola måste anstränga sig för att upprätthålla kvaliteten på sin undervisning och skapa en god undervisningsmiljö. Detta skulle uppnås på olika sätt i olika skolor. Olikheten skulle främja kvaliteten.

Andra fördelar med det fria valets princip blir att föräldrarnas engagemang för sina barns skola kommer att öka. I samband med att familjen byter bostad inom kommunen kan större möjligheter ges att gå kvar i den gamla skolan. En generösare inställning till att gå i annan än den egna kommunens skola blir en annan positiv konsekvens.

Några av de svårigheter som redogjordes för när det gäller fristående skolor kan också uppkomma vid ett friare val inom det allmänna skolväsendet. Den ökade valmöjligheten kan få effekter på planeringen. Skolorna måste i rimlig tid i förväg veta hur många elever som söker sig dit för att kunna planera läsårets arbete och underlätta stadiövergångar. Detta kan lösas genom att föräldrar i god tid måste anmäla sitt barn till den skola där det skall gå. Så sker i Danmark och fungerar där utmärkt.

En trolig utveckling av ett friare val av skola är att möjligheten skulle utnyttjas i en ganska begränsad omfattning. Föräldrar vill nog i allmänhet att deras barn skall gå i den skola som ligger närmast. Men alla skolor skulle bli medvetna om att det fanns möjligheter för föräldrarna att välja en annan skola.

Vi är medvetna om att det fria valets princip inom det allmänna skolväsendet i största utsträckning kommer i fråga på större orter. I glesbygdskommuner kommer det inte att bli aktuellt. Samtidigt menar vi att man skall ge större valfrihet där möjlighet finns. Mindre orter gynnas i vårt förslag genom att högre statsbidrag skall kunna ges till kommuner med liten och spridd befolkning så att mindre skolor skall kunna leva kvar.

5.9 Förnya skolan genom föreningsliv och köpta tjänster

En viktig del av SIA-reformen gick ut på att släppa in föreningslivet i skolan. De förhoppningar som knöts till den förändringen har bara delvis infriats. Vi tror emellertid fortfarande att tanken är riktig. Skolan bör på olika sätt uppmuntra elevernas föreningsengagemang. En skolkör borde t. ex. finnas på alla skolor. Om möjligt bör skolan ställa lokaler till föreningarnas förfogande. Om det t. ex. finns ett framkallningslaboratorium kan det i sig bidra till att det uppstår en fotoklubb på skolan. Om det finns önskemål om det bör skolan också medverka till att det finns en lokal för bön, andakt och meditation under skoldagen.

Ett annat sätt att förnya skolarbetet och bredda kontaktytan mot det omgivande samhället är att i högre grad än hittills köpa också pedagogiska tjänster. Detta är ingenting nytt. Det har länge förekommit att skolor

använt t. ex. bilskolor i trafikkunskapen, danspedagoger som är egna företagare för dansundervisningen m. m.

Mot. 1988/89
Ub817

Vi tror att det skulle vara bra att öka inslaget av köpta tjänster. Dels ger det stor flexibilitet, dels säger erfarenheten att denna typ av initiativ ibland kan innebära en nyttig vitalisering av verksamheten.

På sina håll finns det t. ex. små bolag med unga biologer som driver s. k. naturskolor. Deras "affärsidé" är att förbättra skolans undervisning om djur och natur. De leder studiedagar ute i naturen och berättar sakkunnigt om vad som finns att upptäcka. De anordnar också studiecirklar för biologilärarna etc. De har blivit mycket uppskattade och anlitas av flera kommuner.

6 Mät resultaten! Kontrollera kunskapen!

6.1 Ett nytt betygssystem

Vi anser att det främsta syftet med betyg i skolan skall vara att ge ett instrument för utvärdering av undervisning, motivera eleven och ge information till eleven och föräldrarna. Målrelaterade betyg skulle uppnå mycket av detta. Sådana betyg skulle ge varje elev möjlighet att sätta upp mål för sig själv. Han eller hon skulle veta vilket betyg vissa kunskaper motsvarade.

Betygen skulle informera om vilka kunskaper eleven hade, inte relationen till klasskamraterna. Sådana betyg skulle därmed minska risken för stress och konkurrens i klassen. Målrelaterade betyg står också i överensstämmelse med den strävan efter mindre centralstyrning av skolan som vi har framfört i andra sammanhang i detta program.

Betygsskalan bör i fortsättningen omfatta sju steg (1–7). Varje betygssteg skall dock motsvara en bestämd kunskapsmängd. Varje elev skall vid terminens början veta vad som fordras för att uppnå ett betygssteg. Betyg bör enligt vår uppfattning ges fr. o. m. årskurs 6 i grundskolan.

Diskussionerna i betygsfrågan har till stor del handlat om i vilka årskurser betyg skall ges. Detta är i och för sig en angelägen fråga. Både lärare, elever och föräldrar upplever i dag att betygen kommer in alltför sent i grundskolan i dag – i åttonde klass. Detta tillfälle ligger alltför nära antagningen till gymnasiet. Därmed dramatiseras betygsättningen onödigt. Betygen får dock, enligt vår mening, aldrig ersätta personliga kontakter mellan föräldrar, lärare och elever. Det som i dag kallas kvartssamtal måste utvecklas. Betygen är bara ett sätt bland andra att hålla kontakten med hemmet. Skolorna kan också välja att komplettera betyg och samtalskontakter med skriftliga omdömen. Varje elev skall inför terminsstarten tillsammans med lärare och föräldrar göra upp ett studieprogram där mål i olika ämnen sätts upp.

Vi anser, som redan framgått, att allmän och särskild kurs även i fortsättningen bör finnas i matematik och engelska. Skolorna skall själva kunna avgöra om det finns skäl för att införa en sådan gruppering i andra ämnen. Det skall vara möjligt att få högsta betyg även i allmän kurs, men det måste i betygsdokumentet framgå vilken kurs betyget gäller och ut-

gångpunkterna för betygsättningen. Vi avvisar alltså det förslag som regeringen framförde i proposition 1988/89:4 i somras.

De elever som vill och har förutsättningar för det skall som tillval kunna läsa fördjupningskurser. Även i dessa kurser skall målrelaterade betyg mellan 1 och 7 sättas. Skolorna bör också få större frihet att ändra på timplanen och utöka tiden för tillvalet. Genom sådana timplanejämkningar kan skolorna också profilera sig.

I de skolor där de verksamma så önskar skall man kunna bedriva ämnesövergripande undervisning t. ex. inom SO- och NO-blocken. Då skall även ämnesövergripande betyg kunna sättas, s. k. blockbetyg. Ingen skola skall dock tvingas att ge blockbetyg.

Betygen skall kunna överklagas och prövas av en högre instans. De skall heller inte vara definitiva. Den som vill förbättra ett betyg skall kunna göra det.

Det är vår förhoppning att den tveksamhet som socialdemokraterna i riksdagen visat till regeringens förslag om ändring av betygssättningsprinciper i allmän och särskild kurs förebådar ett omtänkande i betygsfrågan. Det skulle vara mer än välkommet.

6.2 Urvalet

Så länge betygen skall användas som den huvudsakliga urvalsmetoden till gymnasie- och högskolestudier måste betygen vara helt jämförbara över landet.

Vi har ovan skisserat principerna för ett nytt, målrelaterat betygssystem. Men om ett sådant system skall kunna användas så att alla fördelar med det utnyttjas, bör det inte belastas med uppgiften att också vara den enda avgörande faktorn vid urvalet till spärrade utbildningsvägar i högre skolformer. Då blir man genast tvungen att acceptera ett inslag av jämförelse.

Vi anser därför att betygens roll vid antagning till högre studier bör minskas och kompletteras med t. ex. antagningsprov som ordnas vid några tillfällen inför terminsstarten. I speciella fall kan anlags- och lämplighets-tester komma i fråga.

Det måste vara varje utbildningsanordnare som avgör hur antagningen skall ske. Till många utbildningsvägar skulle annat än betyg kanske bli helt avgörande. Till andra linjer skulle betygen fortfarande kunna spela en större roll. I sådana sammanhang bör man också överväga att ge betygen i utbildningens karaktärsämnen en högre vikt jämfört med betyg i andra ämnen. På samma sätt som betyg skall kunna höjas för att ge eleven en andra chans, måste prov och tester kunna erbjudas vid flera tillfällen och kunna upprepas.

Elever som har gått i skolor med andra betygsformer än de vanliga får lita till att de kan antas till högre utbildning genom prov.

Det kommer även i vårt betygssystem att finnas en rikslikare i form av läroplanens mål för skolans undervisning genom ytterligare studier i ett ämne. Dessutom skall kontroller genom stickprov i form av prov utformade av SÖ utföras för att undvika betygsinflation.

Debatten om skolan handlar mycket om vilka ekonomiska resurser som skolan måste få för att kunna fullgöra sin uppgift. Det talas mindre om hur man bättre skall kunna utnyttja och utveckla den viktigaste resursen i skolan, lärarna och skolledarna. Det är dessa som har en avgörande roll för skolans förutsättningar att lyckas. Det är därför inte någon överdrift att hävda att praktiskt taget oavsett vilka resurser skolan har i form av lokaler, utrustning, läromedel etc blir dessa otillräckliga om lärarna och skolledarna inte förmår fylla sin uppgift.

Detta understryker vikten av att vi har välutbildade lärare som är motiverade för sin uppgift. Men det innebär också att skolan måste ta ett ansvar i de fall som lärare av en eller annan anledning inte klarar av sin undervisningsuppgift.

7.1 Återinför betygen i lärarutbildningen

Det är ett stort ansvar som läggs på lärarna på lärarhögskolorna att inte godkänna sådana lärarkandidater vilka inte klarar av sina studier eller vilka tidigt framstår som olämpliga som lärare. Att det ibland brister i detta ansvar vittnar många om som med oro tyckt sig se en ökning av antalet unga lärare som nästan omedelbart misslyckas i sin yrkesroll.

Mot denna bakgrund tror vi att det var ett misstag att ta bort betygen i lärarskicklighet och de graderade betygen i ämneskunskaper. För närvarande ges bara betygen godkänd eller icke godkänd i ämneskunskaper.

Vi anser därför att bedömningen av lärarskicklighet skall återinföras och att en tregradig betygsskala skall tillämpas vid bedömningen av ämneskunskaperna. Förutsatt att lärarkandidaten bedöms av flera av varandra oberoende metodiklektorer bör en bedömning i tre grader också kunna ske av lärarskickligheten. Men det finns anledning understryka att lika viktigt som det är att sätta betyg är att genom studierådgivning avråda elever vilka kan förutsättas vara olämpliga att bli lärare från att påbörja eller fortsätta sina studier.

7.2 Fortbildning, utbytestjänstgöring m. m.

Inom läraryrket talas det numera, liksom i vissa andra yrkeskårer, om "utbrändhet". Lärare säger sig inte orka med att år efter år prestera en bra och inspirerad arbetsinsats under de pressande förutsättningar som ofta råder. Det är inte svårt heller för utomstående att förstå att sådana känslor kan komma. Det är en viktig uppgift för skolledarna och skolpolitikerna att finna vägar att möta denna problematik.

Lärarnas kunskaper och hängivenhet för sin yrkesuppgift är skolans främsta kapital. Det är viktigt att deras arbetsglädje hålls uppe och att deras kunskaper hålls aktuella. Fortbildning och vidareutbildning är viktiga inslag i personalutvecklingen.

En möjlighet som bör prövas oftare är att lärare under en termin eller ett läsår ges tillfälle till utbytestjänstgöring på någon annan arbetsplats, t. ex.

inom kommunen. Det kan bli ett alternativ till att helt lämna lärarbanan. Kanske kommer känslan för yrket tillbaka när man får lite distans till det.

Det är bra att utbildningsdepartementet uppmärksammat att förändringar av lärarnas arbetsuppgifter ibland stöter på problem på grund av gällande avtal och regler. Alla parter har att vinna på att möjligheterna till en förändrad arbetssituation är så stora som möjligt i de fall det uppstår problem för en lärare i hans undervisningssituation.

7.4 Jämställdhet i skolan

Skolan är tyvärr en värld som till eleverna förmedlar mycket traditionella könsrollsbilder. I viss utsträckning har problemen blivit värre. Kvinnorna dominerar totalt som låg- och mellanstadielärare. Det är av många skäl olyckligt. Det är också orimligt att män i så hög utsträckning sitter på skolledartjänsterna.

Jämställdhetsarbetet i skolan måste drivas med större frenesi. Alla partier har instämt i vikten av detta, men sanningen är att det – till skillnad från en del andra samhällsområden – inte hänt särskilt mycket i praktiken. Folkpartiet har haft ett antal konkreta förslag utöver vad de andra partierna har föreslagit. Dit hör t. ex. att en särskild handläggare på varje länskolnämnd skall få ett ansvar för jämställdhetsfrågorna. Vidare har folkpartiet föreslagit att jämställdhetsfrågorna måste ges ett större utrymme i lärarutbildningen. Med tanke på den aktuella situationen i skolan borde dessa förslag snarast förverkligas.

Folkpartiet utvecklar frågan om jämställdhet i utbildningen ytterligare i en särskild kommittémotion.

8 Gymnasieskolan

8.1 Gymnasiet – någonting annat än grundskolan

Gymnasiet är någonting annat än grundskolan. De nödvändiga baskunskaperna måste finnas som en grund att stå på. Det är inte gymnasiets uppgift att kompensera brister i grundskolan. I ÖGY-debatten har funnits en tydlig tendens att se gymnasiet bara som en förlängning av grundskolan med växande ansvar att ge eleverna allmän medborgarkompetens. Vi tror att den väg vi förordar, att förbättra och förlänga grundskolan och behålla gymnasiets yrkes- eller högskoleförberedande karaktär, är bättre.

Gymnasiefrågorna tillhör de som den socialdemokratiska regeringen dragit i långbänk. ÖGY-försöket är skandalöst hanterat. Precis som vi förutsade när riksdagsbeslutet i våras togs har försöket stött på stora svårigheter. Dimensioneringen av gymnasieskolan har år efter år varit otillräcklig.

Regeringen nämner i budgetpropositionen om tre olika utredningar beträffande gymnasiet som alla ska redovisas i mars i år. Därefter följer en remissomgång och beredning i regeringskansliet. Det förefaller tydligt att det kommer att dröja innan regeringen känner sig mogen att komma med förslag till hur framtidens gymnasieskola skall se ut. Det har nu gått många

år sedan gymnasicutredningen kom med sitt förslag. Försöksverksamheten på olika områden har givit intressanta erfarenheter. Vi tror att det nu finns anledning att något forcera arbetet med förändringar i gymnasieskolan.

Gymnasiet skall ge yrkesförberedelse åt dem som inte tror sig behöva högskolestudier och förbereda mer teoretiskt inriktade elever för högskolan. Vi menar att grundskoleexamen skall vara en förutsättning för studier på gymnasiet. För vissa gymnasielinjer kan särskilda förkunskapskrav gälla. Det är grundskolans uppgift att tillhandahålla den undervisning och eventuellt extra undervisning som krävs för att eleverna skall kunna komma in på och klara de linjer de önskar. Om det t. ex. för studier på N- och T-linjerna skall krävas särskild kurs i matematik skall elever, som läst allmän kurs, men ändå vill läsa på dessa linjer, inom grundskolans ram erbjudas den extra undervisning som krävs för ett tillräckligt betyg i särskild kurs.

Successivt har gymnasieskolan kommit att omfatta praktiskt taget alla ungdomar som lämnar grundskolan. I dag fortsätter ungefär 85% av en årskull som lämnar grundskolan direkt till gymnasieskolan. Av dem som inte går till gymnasiet skaffar sig fem procent arbete på den reguljära arbetsmarknaden och resterande tio procent återfinns i den gymnasiala lärlingsutbildningen eller inom ramen för det kommunala uppföljningsansvaret. Att så stor andel ungdomar går vidare till gymnasiet gör att man i praktiken kan ifrågasätta om gymnasiet är en frivillig skolf orm. Det ökade kravet på kunskaper inom arbetslivet gör att det är mycket svårt för de ungdomar som lämnar grundskolan att få ett fast arbete. I detta avseende har situationen radikalt förändrats sedan femtio- och sextiotalen när arbetslivet fortfarande innehöll många relativt okvalificerade arbetsuppgifter som kunde utgöra en inkörsport för ungdomar i arbetslivet. För flertalet ungdomar i dag är alternativet till fortsatta gymnasiestudier arbete i ungdomslag eller andra former av arbetsmarknadsåtgärder.

8.2 Valfrihet — också att inte läsa vidare

Gymnasieskolan bör organiseras på ett sätt som innebär valfrihet att välja utbildning eller linje. Men valfriheten måste också innebära möjlighet att för kortare eller längre tid avstå från gymnasieutbildning. Gymnasiet får inte uppfattas eller utnyttjas som en förvaringsplats för ungdomar i avvaktan på att de får arbete eller annan meningsfull sysselsättning. För ungdomar som är skoltrötta efter grundskolan kan det ofta vara en fördel att ta en "sabbatstid" innan de fortsätter att läsa. Detta måste man utgå från såväl när man planerar arbetsmarknadsinsatser som vid dimensioneringen av gymnasieskolan och vuxenutbildningen.

Det viktigaste dimensionerings- och planeringsunderlaget är naturligtvis ungdomarnas egna val. Så länge det finns ungdomar som vill läsa på gymnasiet men inte får göra det, finns det anledning att utöka antalet platser och se till att det är de mest efterfrågade linjerna som byggs ut snabbast. Eftersom vi vill minska betygens betydelse som urvalskriterium vid högre utbildning, bör andra kompletterande antagningssystem införas. I första hand syftar vi då på antagningsprov. I vissa speciella fall kan anlags- och lämplighetstest komma i fråga.

8.3 En flexibel gymnasieskola

Mot. 1988/89
Ub817

Det faktum att gymnasieskolan har kommit att bli en skola som omfattar praktiskt taget alla ungdomar i åldern 16 – 18/19 år innebär att det ställs andra krav på gymnasiet än då det huvudsakligen var en förberedelse för fortsatta studier på fackhögskolor eller universitet. Det krävs att gymnasiet har ett utbildningsutbud som ger verklig valfrihet och har möjlighet att tillfredsställa elevernas ofta mycket skiftande önskemål samtidigt som det måste vara utformat för att tillgodose näringslivets och den offentliga sektorns behov av utbildad arbetskraft. Men eftersom gymnasiet har övergått från att vara en utbildningsform för ett fåtal till att i stället omfatta praktiskt taget alla ungdomar måste gymnasieskolan också vara beredd att ta ansvar för alla elever på ett annat sätt än tidigare och ge alla en likvärdig utbildning.

Gymnasieskolan har ett ansvar för att elever med skilda begåvningsresurser kan få stöd. Ingen elev får vare sig understimuleras eller tillåtas "halka efter" på grund av bristande hjälp och stöd. Varje elev måste ges möjlighet och resurser att utvecklas utifrån sina förutsättningar.

Men den ambition som statsmakterna har, att hålla samman all utbildning efter grundskolan i en enda skolform får inte innebära att man också strävar efter att likrikta allt som ryms i gymnasieskolan. Det finns då en uppenbar risk för att gymnasiet bara blir en förlängning av grundskolan och att eleverna inte i tillräcklig grad kan få den specialisering och träning som de behöver för att på bästa sätt förbereda sig för högskolestudier eller arbete.

För att gymnasieskolan skall kunna tillgodose alla de krav som ställs måste den vara flexibel. Det finns i dag möjligheter till särskilda insatser för svaga eller omotiverade elever inom gymnasieskolan. Det är angeläget att detta stöd kan bibehållas och utvecklas.

Men det är också angeläget att teoretiskt begåvade elever eller elever med skilda teoretiska specialtalanger får chans att utvecklas. Detta lyckas gymnasieskolan inte alla gånger med i dag, vilket är en brist som vi finner det mycket angeläget att rätta till.

Ett sätt att göra detta är med mönster från de möjligheter som finns för elitidrottande ungdomar att ägna sig åt idrott under skoltid. Detta kan ske antingen inom ramen för idrottsgymnasierna eller genom det s. k. hemortsalternativet där fem veckotimmar avsätts för idrottsträning. Även för elever med estetiska intressen finns det i dag en försöksverksamhet med särskilt inriktade gymnasielinjer.

Vi anser att elever som har speciella förutsättningar för t. ex. matematik, fysik eller språk skall få chans att utveckla dem inom ramen för specialgymnasier. Dessa kan förmodligen inte bli så många, utan på samma sätt som de särskilda gymnasierna för idrott, bör de bli riksrekryterande. Den pågående försöksverksamheten med treårig yrkesutbildning begränsas helt och hållet till utbildningar som endast attraherar manliga sökande. Mot bakgrund av flickornas svårigheter på arbetsmarknaden är det angeläget att utveckla utbildningar som framför allt attraherar flickorna. Konsumentlinjen har varit en sådan linje. Den behöver dock förändras och

kompletteras. Vi föreslår därför att försöksverksamhet med en treårig konsumentekonomisk linje kommer till stånd. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vi har tidigare, när vi har resonerat om grundskolan, understrukt vikten av att motverka likriktningen av skolan. Även inom gymnasieskolan är det självfallet angeläget att man ger större utrymme för alternativ både vad gäller organisation och pedagogik. Man måste också starkare än i dag markera att skolorna har rätt att själva söka lösningar.

En samordning mellan ungdomsgymnasiet och komvux kan spara pengar och ge bättre service till eleverna.

Vi tror t. ex. att det vore en fördel om gymnasieskolan på vissa av de teoretiska linjerna prövade det tillvals- och modulsystem som är allmänt i amerikanska skolor. Det innebär i korthet att eleverna ganska fritt efter intresse och yrkes- och studieinriktning får välja ämnen och delämnena — moduler — utöver en fast kärna av några obligatoriska ämnen. Systemet medför en betydande flexibilitet och valfrihet. Eleverna erbjuds att välja delämnena varje termin eller år. Det ger också möjlighet till etappavgång och kombinationer av studier och praktik. Det förutsätter inte heller någon fast linjeindelning. Det ger med andra ord möjlighet till den flexibilitet och valfrihet vi anser det finns för litet av i dag.

Flexibiliteten i gymnasieskolan måste också syfta till att avlägsna alla återvändsgränder. För många elever i grundskolan är det svårt att känna sig säkra på vilket utbildningsval de skall göra inför övergången till gymnasiet. Det är inte ovanligt att de så småningom upptäcker att de har valt fel. Utbildningsväsendet i sin helhet måste då ha en beredskap att låta eleverna göra nya val. Det kräver tillgång till kompletteringsmöjligheter, i vissa fall redan under gymnasiet men kanske oftare vid övergången mellan gymnasiet och högskolan. Det finns i detta sammanhang också anledning att påminna om att folkpartiet har förordat ett reformerat antagningssystem till högskolan som bl. a. innebär att sökande utan formell behörighet från gymnasiet efter ett godkänt högskoleprov skall ges tillträde till högre studier. Ett sådant prov kan bli aktuellt för t. ex. sökande som har gått på gymnasiets yrkesförberedande linjer. Visar de genom högskoleprovet att de har tillräckliga förkunskaper för att kunna läsa vid högskolan skall i allmänhet behörighet för högskolestudier därmed anses föreligga utan krav på kompletterande gymnasieutbildning.

8.4 Kvalitetshöjande åtgärder

Problemen på gymnasiets teoretiska linjer är inte så stora att det är motiverat att genomföra någon genomgripande gymnasiereform av det slag gymnasieutredningen tänkte sig. Detta får emellertid inte innebära att man slår sig till ro och inte försöker att utveckla och förbättra utbildningen. Som vi nyss nämnt tycker vi nu det är hög tid att ta ställning till ett antal av de idéer som finns på gymnasieområdet, och som prövats i den pågående försöksverksamheten.

Vid skilda tillfällen kommer det "larmrapporter" från högskolorna som tyder på att studenterna har otillräckliga förkunskaper när de påbörjar

vissa högskoleutbildningar. Konkret visar sig detta genom att man på många högskolor måste ge de nya studenterna sådan grundläggande utbildning som de rätteligen borde ha fått i gymnasiet. Självfallet är det angeläget att ta den här typen av varningssignaler på allvar. Samtidigt är det vår uppfattning att kunskapsnivån på gymnasisterna har höjts. Några av högskolans företrädare har sammanfattat det ungefär på följande sätt – studenterna kan mer i dag när de kommer till högskolan än vad de kunde för tio år sedan men mindre än vad de kunde för tjugo år sedan.

Ett sätt att höja kvaliteten i gymnasieskolan är att se till att det finns tillräckligt med lektorstjänster och att de är besatta med behöriga innehavare, gärna med doktorsexamen. Att på det sättet föra in en forskningsanknytning också i gymnasiet kan leda till mycket positiva resultat. Vi ser mot den bakgrunden positivt på förslaget i budgetpropositionen i denna del.

Några av de kunskapsbrister som en del elever som lämnar gymnasiet uppvisar tror vi kan härledas till brister redan i grundskolan. Som vi har framhållit tidigare är det en förutsättning för allt kunskapsinhämtande att eleven förstår och kan tillgodogöra sig varje enskilt steg. Det är alltså inte "bara" genom att sätta in kvalitetshöjande åtgärder i gymnasiet som de högskolestuderande kan förbättra sina förkunskaper.

Men det är samtidigt vår uppfattning att genom att göra gymnasieskolan mer flexibel i enlighet med vad vi har skissat kommer det att finnas större möjligheter än i dag att genomföra kvalitetshöjande åtgärder av utbildningen.

8.5 Yrkeslinjer och lärlingsplatser

På inte obetydliga delar av den svenska arbetsmarknaden är den yrkesutbildning som står till buds underlägsen den som erbjuds i andra jämförbara länder. Folkpartiet har därför betonat vikten av reformerad yrkesutbildning. Vi accepterade den s.k. ÖGY-utredningens förslag som en utgångspunkt för ett sådant reformarbete även om vi på ett antal punkter har åsikter som avviker från ÖGY:s och den proposition regeringen sent omsider presenterade i ämnet.

Vi anser att yrkesutbildningen kan vara mer flexibel än ÖGY-modellen. Systemet bör i högre grad medge etappavgångar. Det är viktigt att det vid sidan av gymnasiets yrkeslinjer också finns lärlingsutbildningar. På yrkesområden där en tvåårig utbildning visar sig vara tillräcklig är det inget självändamål att förlänga den. Men förutom dessa påpekanden stödde vi ÖGY:s inriktning att de flesta yrkesinriktade gymnasieutbildningar borde förlängas med ett år och innehålla ett större inslag av arbetsplatsförlagd utbildning.

Vi anser att introduktionen av den nya utbildningen har skötts illa. Å ena sidan har reformen kraftigt försenats av inbördes oenighet inom socialdemokratien. Å andra sidan hastades reformen igenom när regeringen nödtorftigt lyckats finna en kompromiss. Resultatet blev att förberedelserna inte hann avslutas innan utbildningen startade. Bl. a. saknas fortfarande de avtal mellan arbetsmarknadens parter som är nödvändiga för att den

arbetsplatsförlagda utbildningen skall kunna förverkligas. Elever i de pågående försöksverksamheterna som nått fram till det momentet i sin utbildning har inte tagits emot på någon arbetsplats utan skickats hem. Inom en snar framtid står tusentals elever i det större ÖGY-försöket (som omfattar 6 000 elever) inför sin första arbetsplatsperiod, och många av dem kommer inte att ha någonstans att gå.

Folkpartiet varnade för detta. Regeringen har visat en anmärkningsvärd passivitet i denna fråga. Det är nödvändigt att regeringen tar sitt ansvar för att förverkliga den reform som riksdagen har fattat beslut om. Det direkta ansvaret för den uppkomna förhandlingssituation åvilar Metallindustriarbetareförbundet, som inte respekterar ett tydligt riksdagsuttalande om att eleverna under sin arbetsplatsförlagda utbildning skall betraktas just som elever, och alltså inte ha rätt till lön. Regeringen och alla andra som är intresserade av att ÖGY-försöket kan fullföljas har anledning att vädja till Metall att förbundet snarast omprövar sin ståndpunkt i de pågående förhandlingarna. Vad som här anförts bör riksdagen ge regeringen till känna.

Vi krävde förra året att de treåriga yrkeslinjerna skulle ges betydligt fler platser när verksamheten drogs väl i gång, men föreslog att starten skulle skjutas till i år, för att förberedelserna skulle kunna klaras.

Det är inte lätt att veta hur frågan nu skall bedömas. Å ena sidan saknas fortfarande de avtal som krävs för att utbildningen skall kunna bedrivas enligt de fastställda kursplanerna. Å andra sidan har vissa andra förberedelser kommit längre.

Vi utgår tills vidare från att problemet med den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen kommer att lösas. Vi föreslår att antalet intagningsplatser i gymnasieskolan ökas till den nivå SÖ föreslagit, 127 000 platser, vilket är 2000 fler än regeringen föreslagit. Dessa platser bör huvudsakligen läggas ut på treåriga yrkeslinjer. Det bör finansieras genom överföring av medel från anslaget för s. k. ungdomsuppföljning.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skolplikt från sex års ålder,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att baskunskaper i föregående moment skall vara inhämtade innan ny årskurs påbörjas.
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om införandet av en grundskoleexamen,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ökade möjligheter för skolor inom det allmänna skolväsendet att skapa en särskild ämnesprofil,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om föräldrars och elevers utökade rätt att välja skola inom det allmänna skolsystemet,

6. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ett elevanknutet statsbidragssystem för grundskolan.

7. att riksdagen hos regeringen begär förslag till nya statsbidragsbestämmelser för de fristående skolorna enligt de riktlinjer som presenterats i motionen.

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om fortbildningsstöd till lärare vid fristående skolor med statsbidrag.

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om samarbete mellan lärarhögskolorna och de fristående skolorna.

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om nya bestämmelser för tillvalen på högstadiet så att också ett ordinarie ämne på timplanen kan läsas som fördjupningskurs inom ramen för tillvalstiden.

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behov av allmän och särskild kurs.

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behoven av att komplettera allmän och särskild kurs med också andra former av grupperingar för individualisering.

13. att riksdagen beslutar att inte ge bidrag till löntagarorganisationerna inom skolans område och därmed under anslaget B 1. Skolöverstyrelsen anslår 3 444 000 kr mindre än vad regeringen föreslagit.

14. att riksdagen beslutar att statsbidragsbestämmelserna skall vara så utformade att det skall vara möjligt för kommun som så önskar att utnyttja del av förstärkningsresursen till att minska klasserna i mellan- och högstadiet ner till 25 elever.

15. att riksdagen hos regeringen begär förslag till nytt betygssystem enligt de riktlinjer som angetts i motionen.

16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kompletterande antagningsmodeller vid ansökan till gymnasieskolan.

17. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om s. k. viktade betyg.

18. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om rätt att komplettera betyg.

19. att riksdagen beslutar att en försöksverksamhet med lokala ledningsorgan (skolråd) skall inledas.

20. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tryggare skolmiljö.

21. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om regler för skyddsarbetet i skolan.

22. att riksdagen under anslaget B 11. Bidrag till driften av grundskolor m. m. anslår ett belopp som är 337 milj kr högre än det regeringen föreslagit till bas- och förstärkningsresurser för att möjliggöra mindre klasser samt ett system med fasta lärarvikarier.

23. att riksdagen under anslaget B 11. Bidrag till driften av grundskolor m. m. anslår ett belopp avsett för kompletteringsfortbildning som är 30 milj kr högre än det regeringen föreslagit,

24. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om regeringens av svar för att det s. k. ÖGY-försöket kan fullföljas,

25. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att inrätta gymnasier med riksintagning också i teoretiska ämnen,

26. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att också andra än idrottande elever skall få utnyttja det s. k. hemortsalternativet,

27. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om individuellt utformad studiegång,

28. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om lärarutbildningen och fortbildning för redan verksamma,

29. att riksdagen under anslaget B 12. Bidrag till svensk undervisning i utlandet m. m. anslår ett belopp som är 5 milj kr högre än det regeringen föreslagit,

30. att riksdagen beslutar att de graderade betygen i lärarutbildningen, såväl ämnesbetygen som betygen i undervisningsskicklighet, återinförs,

31. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om återinförande av statsbidrag till tjänster som huvudlärare och institutionsföreståndare,

32. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om lektorstjänster i gymnasieskolan,

33. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utökad försöksverksamhet med treåriga yrkesutbildningar,

34. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om jubileumsaktiviteter i samband med firandet av 150-årsminnet av beslutet om allmän folkskola,

35. att riksdagen beslutar att inte anslå några medel till samlad skoldag och därmed under anslaget B 12 anslår 25 milj kr mindre än vad regeringen föreslagit,

36. att riksdagen, med ändring i regeringens förslag, beslutar att fastställa planeringsramarna för gymnasieskolan 1989/90 till 127000 platser samt att medel för ökningen med 2000 platser överförs från anslaget B 19,

37. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om det angelägna i att uppmuntra elever att genom det fria tillvalet välja att läsa mer främmande språk,

38. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om svenska som andra språk.

Mot. 1988/89
Ub817

Stockholm den 24 januari 1989

Bengt Westerberg (fp)

Ingemar Eliasson (fp)

Karin Ahrland (fp)

Charlotte Branting (fp)

Sigge Godin (fp)

Ingela Mårtensson (fp)

Jan-Erik Wikström (fp)

Kerstin Ekman (fp)

Karl-Göran Biörsmark (fp)

Birgit Friggebo (fp)

Elver Jonsson (fp)

Anne Wibble (fp)

Lars Leijonborg (fp)

